

VOKAL

Vatandaşlık Onuru
VE HAKLARI DERNEĞİ

“Onurlu Dönüş ve Siyasi Sürecin Ölümü”

Yerinden Edilmiş Suriyelilerin
Suriye Rejiminin Normalleşmesi
hakkındaki Görüşleri

(Suriye Vatandaşlık Onuru Derneği tarafından hazırlanan brifing)

İçerik tablosu

Giriş	01
Yerinden edilmişlikte istikrarsızlık,dönüş korkusu	04
Normalleşme ve geri dönüş: tehditler ve engeller	10
Normalleşme, Siyasi Çözüm Umutlarının Sonuna İşaret etmektedir	13
Sonuç ve öneriler	18
Uluslararası aktörler için öneriler	20

Şubat 2023'de Kuzeybatı Suriye'yi ve Türkiye'nin güneyini sarsan ve insani bir felaket olan yıkıcı **deprem**, yardımların belirli bölgesel ve uluslararası taraflarca Suriye rejimini süratle normalleştirilmesi için kullanılmasıyla hızlıca siyasi bir felakete dönüşmüştür. Deprem etkisinden doğan korkunç gerçeklik, jeopolitik değişimler ve uzun süren çatışma yorgunluğu ile birleşerek bazı ülkelerin duruşlarını gözden geçirmelerine yol açmıştır; bölgede algılanan istikrara doğru pragmatik bir adım olarak Esad rejimi ile **normalleşmeyi** değerlendirmektedirler.

Örneğin Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) doğrudan Suriye rejimine depreme ilişkin **100 milyon dolarlık** bir yardım sağlarken Suudi Arabistan ve hatta bazı Avrupa ülkeleri Şam üzerinden deprem yardımı göndermiştir. Suriye ile Rusya, Türkiye, Ürdün, İran, Suudi Arabistan ve BAE arasında gerçekleşen diplomatik görüşmeler, Suriye rejimine yönelik yeni bir yaklaşımın şekillenebileceğine işaret etmektedir. Suudi Arabistan Mayıs ayında Suriye'deki **elçiliğini** tekrar açarken Beşşar Esad de 12 yıl süren tecritinin ardından, aynı ay içinde Suudi Arabistan'da gerçekleşene Arap Birliği zirvesine tam üye olarak davet edilmiştir.

BMGK'nin 2254 sayılı kararının uygulanması hususunda uluslararası toplumun ciddiyet eksikliği veya herhangi bir net siyasi ufkun eksikliği ile **Birleşik Devletler Sezar Yasasının** doğrulukları yaptırımlar da dahil olmak üzere Suriye rejimine uygulanacak yaptırımların tatbik edilmesine ilişkin etkili izleme mekanizmalarının eksikliği, bölgesel devlet aktörlerinin bu eğilimini başlangıçtan beri teşvik ettiğini de zikretmek gerekir.

Bölgesel normalleşme girişimleri Batıda, resmi suskunluk ile hafif çekincelere kadar karışık bir tepkiyle karşılanırsa da, bu tip bir normalleşmenin Batı devletlerinin kendi çıkarlarına hizmet edecek somut etkiler doğurması yönünde bazı beklentiler de mevcuttur. Bu beklentiler, Suriyeli göçmelerin geri dönüşleri için ciddi olasılıkların yaratılması ve Avrupa'ya doğru yeni yerinden edilen dalgalarının önlenmesidir.

Mayıs 2023'de Türk Yetkililer, Rusya ve İran'ın yoğun bir şekilde aracılık etmesiyle Suriye ile ilişkileri iyileştirmeyi **kabul etmişlerdir**. Aynı zamanda, başta Birleşik Devletler ve Avrupa ülkeleri olmak üzere Batı ülkeleri, insan haklarının suistimaline ve rejimin otoriter tabiatına atıf yaparak yaptırımları ve diplomatik baskıyı sözde devam ettirmiştir. Bu ülkelerin duruşu, İran'ın etkisine karşı durmak ve Suriye'deki insani krizi ele almak gibi daha geniş jeopolitik değerlendirmelerden etkilenmeye devam etmektedir. Ancak, Biden yönetiminin, ortaklarına normalleşme için önceden kapalı olan bir kapıyı kademeli olarak açtıkları görünmektedir. Rapora göre, üst düzey bir Devlet Bakanlığı yetkilisi, bölgedeki ABD müttefiklerine, Suriye rejimi ile herhangi bir durumda etkileşime gireceklerse ondan taviz istemelerini **iletmiştir**. Avrupa ülkeleri genel olarak daha ihtiyatlı bir yaklaşım benimsemiştir. Bir yandan Esad'ın eylemlerini kınarken ve

yaptırımlar uygularken, bir yandan da siyasi bir çözümün bulunması için diplomatik çabalar içindedirler. Avrupa'nın duruşu insani krizden, özellikle de Avrupa üzerinde belirgin bir etkisi olan göçmenlerin durumundan etkilenmeye devam etmektedir. Son olarak kıdemli BM yetkililerinin Suriye rejimi ile **etkileşimlerine** devam etmeleri, BM'yi bu siyasi süreçte tarafsız bir lider ve Kuzeybatı'ya insani erişime ilişkin kırılğan durumu ele alan taraf olarak gören yerinden edilmiş Suriyelilerde derin endişelere sebep olmuştur.

Özellikle BM yetkilileri tarafından bu tür açıkça desteklenen etkileşimler, depremin hemen ardından Kuzeybatı Suriye'deki Suriyeli sivil toplum kuruluşlarının kızgın tepkilerini üzerine çekmiştir. Bu kuruluşlar, depremden sonra daha da kötüleşen insani yardımın siyasallaştırılması durumunun, BM ve onun ajansları tarafından uygulandığını iddia ederek bunu reddeden açıklamalar yayınlamışlardır. Bu tip siyasallaştırmalara, BM'nin Suriye rejiminin izni alınana kadar Kuzeybatı Suriye'ye yardımın **geciktirilmesi** örnek olarak verilmektedir. Bu, Suriye rejiminin Kuzeybatı Suriye'yi kontrol etmemesi ve bu bölgelere ne zaman ve hangi acil insani yardımın gideceğine karar verme yetkisine sahip olmaması nedeniyle son derece tartışmalı bir eylem olarak görülmektedir.

Yukarıdaki beyanlar, Suriyelileri kısa dönemde bekleyen başlıca tehdidin Suriye rejiminin tamamen normalleşmesi olduğunu ortaya koymaktadır. Böyle bir normalleşme bazı durumlarda Suriye halkıyla dayanışma şeklindeki hatalı bir görüş altında somutlaşarak Suriye devleti/hükûmeti ile Suriye rejimi arasında büyük bir hatalı eşdeğerliliği beraberinde getirebilmektedir, bu da dolayısıyla Suriye'yi ve halkını eşit tutmaya yol açmaktadır. Suriye halkı ile kendi halkına gönderilen insani yardımı silah olarak kullanan, kimyasal silah kullanımı da dahil onlara karşı on yıldan fazla süredir savaş suçları işleyen ve nüfusun yarısından fazlasını yerinden eden Suriye rejimi arasında bir ayırım yapılması gerektiği açıktır.

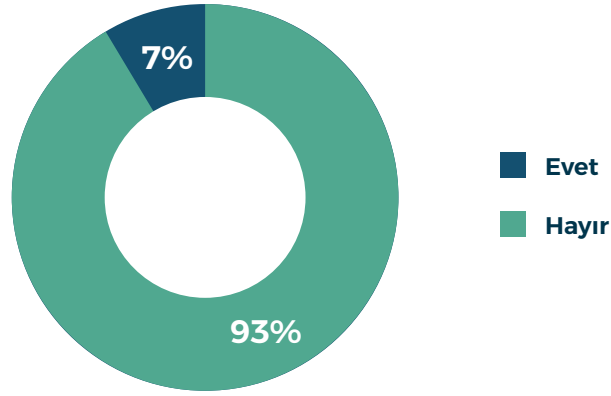
Suriye rejiminin normalleşmesi konusundaki tartışmalarda önemli bir ses eksikti: 13 milyondan fazla yerinden edilmiş Suriyelinin sesi. Bu durum, Syrian Association for Citizens' Dignity Derneği'ni, Kuzeybatı/Kuzeydoğu Suriye'de farklı yerlerde, birkaç Türk ilinde ve Lübnan'da 3500 yerinden edilmiş Suriyeli üzerinde bir anket düzenlemeye yönlendirmiştir. Bu anket, Suriyeli yerinden edilmişlerin bu konudaki görüşlerini anlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

SACD araştırmalarında alışlageldiği gibi, anketler bizzat yüz yüze gerçekleştirilen doğrudan görüşmelerle yapılmıştır. Bu araştırma için seçilen coğrafi konumlar, BM ajansları tarafından sağlanan resmi sayılara, özellikle Kuzeybatı Suriye'deki Suriyeli kuruluşlar ve SACD'in kendi kaynaklarına göre yerinden edilmiş Suriyelilerin Suriye'deki ve komşu ülkelerdeki genel dağılımına dayanarak seçilmiştir.

Örnekleme, Suriye'nin beş ilinde yaşayan: Halep, İdlib, Er-Rakka, Haseke, Deyrizor, İstanbul, Gaziantep, Mersin, Urfa, Adana, Osmaniye, Hatay, Kilis, Mardin dahil olmak üzere resmi verilere göre en yüksek sayıda Suriyeli göçmenin yaşadığı rapor edilen Türkiye'nin 10 başlıca ili ve Lübnan'da en yüksek sayıda Suriyeli göçmenin yaşadığı Beyrut, Trablus ve Bekaa bölgelerinden katılımcıları içermektedir.

Anketin en önemli sonucu, tüm bölgelerde ankete katılan yerinden edilmiş Suriyelilerin büyük çoğunluğunun, mevcut bölgelerinde yerleşik hissetmedikleri, yaşam koşullarının insancıl bir yaşama layık görülecek düzeyde olmadığı, ancak yine de Suriye rejiminin yönetimi devam ettiği sürece geri dönmeyi düşünmedikleri yönündedir. Katılımcıların çoğunluğu, Arap ülkelerinin rejimle normalleşmesi gerçekleşse bile, rejim kontrolündeki bölgelere geri dönmenin mümkün olmadığına baskın bir şekilde inanmaktadır. Ankete katılan Suriyelilerin yaklaşık %93'ü orijinal yerlerine geri dönmek için herhangi bir çaba

Dönüşünüz üzerinde aktif olarak çalışıyor musunuz?

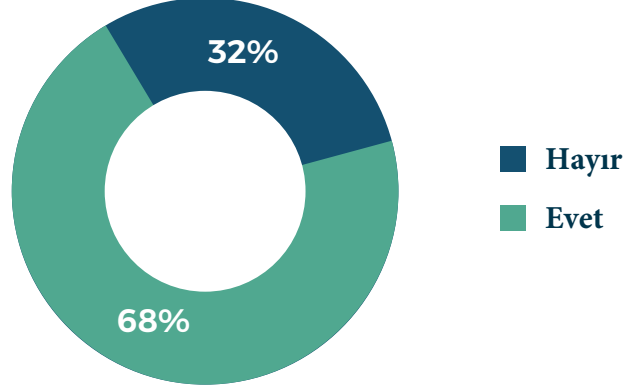
En önemlisi, ankete katılan Suriyelilerin %92'si, bazı Arap ve bölgesel ülkelerin rejimle normalleşmesinin, geri dönüş konusundaki tutumlarını değiştirmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca, ankete katılan Suriyelilerin %92'si, uluslararası toplum tarafından tam bir normalleşme gerçekleşse bile, orijinal bölgelerine geri dönmeyeceklerini söylemiştir.

Bölgesel normalleşme tek başına geri dönmeniz için yeterli mi?

Ankete katılan yerinden edilmiş Suriyelilerin %65'i için Suriye'de güvenli bir ortamın sağlanması, geri dönüşün halen bir ön koşuluyken, tutsakların durumu, yerinden edilmiş Suriyelilerin büyük çoğunluğu için önemli bir endişe olmaya devam etmektedir. Ankete katılanların %61'i, tutsakların ve zorla ortadan kaybolanların durumunun açıklanmasının geri dönüşleri için bir ön koşul olduğunu düşünmektedir.

**Tutukluların serbest bırakılması ve mahkumların akıbetinin açıklanması
Kayıp ve kayıplar geri dönüş için bir ön koşul mu sayılıyor?**

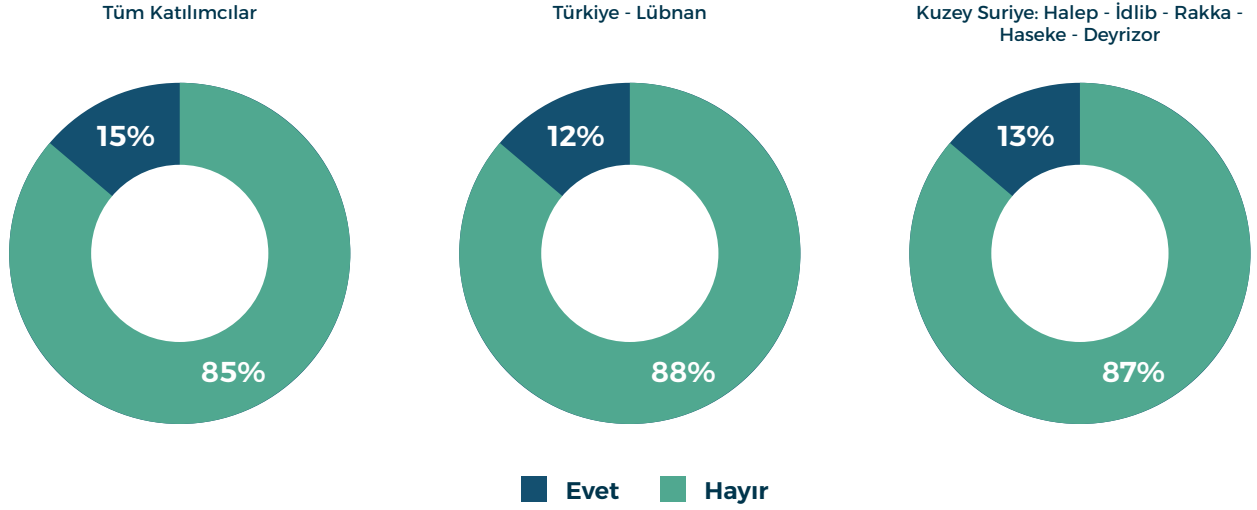

Anketin en endişe verici bulgusu ise Suriyelilerin büyük çoğunluğunun siyasi bir çözüme olan inancını hızla kaybetmekte olduğu görünmektedir. Ancak, hala hesap verilmesi ve tutukluların kaderinin hayati önemde olduğu konusunda ısrar etmektedirler. Bu, uluslararası toplumun, "adım adım" gibi belirsiz yeni siyasi girişimlere yönelirken veya Suriye nüfusu içindeki en büyük seçmen kitlesini oluşturan 13 milyondan fazla yerinden edilmiş Suriyeli ile gerçek bir temsil ve danışmanlık ihtiyacını göz ardı eden diğer geçici çözümlerle ilgilenirken çok ciddi bir şekilde ele alması gereken bir durumdur.

Yerinden edilmişlikte istikrarsızlık, dönüş korkusu

Tüm yerinden edilmiş Suriyeliler arasındaki istikrar duygusu eksikliği, anket sonuçları boyunca geniş bir şekilde belirgindir. Ortalama olarak, katılımcıların %85'i, şu anda yaşadıkları bölgelerde istikrar duygusunda eksiklik olduğunu ifade etmiştir. Bu yüzde, Lübnan ve Türkiye'de zirve yaparak %88'e, Suriye'nin kuzeyinde ise %87'nin biraz üzerine çıkmaktadır. Türkiye ve Lübnan'daki yerinden edilmiş Suriyeliler ile diğer tarafta Kuzey Suriye'deki yerinden edilmiş Suriyeliler arasındaki istikrar duygusu eksikliğindeki benzerlik, sağlık, eğitim ve hizmet altyapısı açısından bu iki bölge arasındaki büyük uçuruma rağmen çok önemli bir göstergedir.

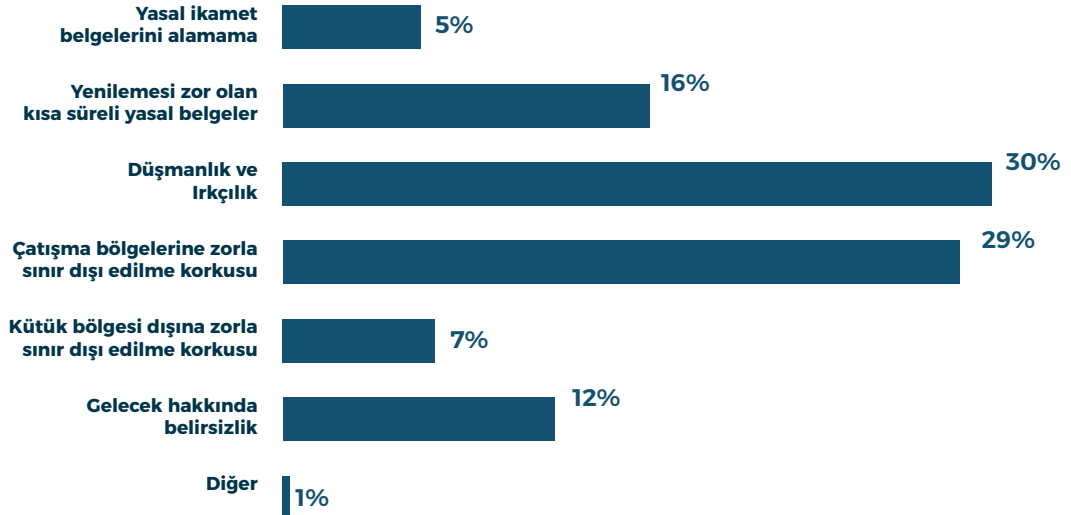
Şu an yaşadığınız yerde kendinizi istikrarlı hissediyor musunuz?

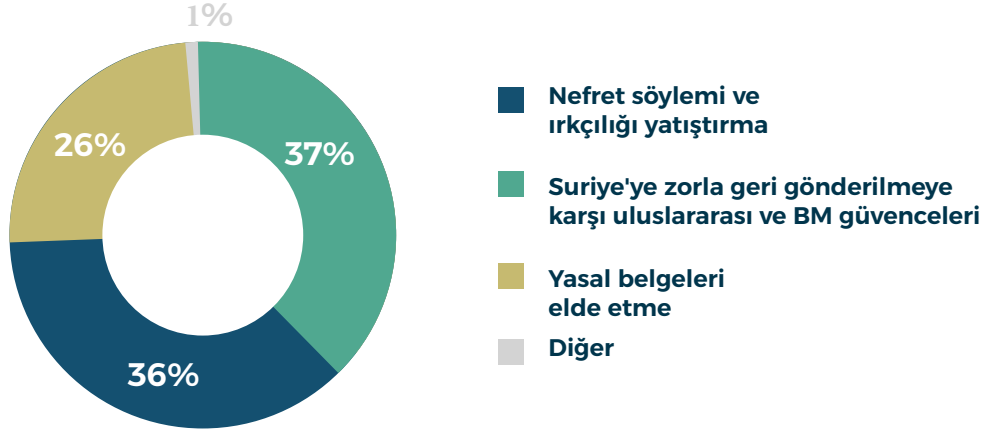
Anket sonuçlarına göre, Suriyeli göçmenlere karşı sistematik ayrımcılık ve nefret söylemi, sürekli olarak zorla geri dönmelerine yönelik yapılan çağrılar, Türkiye ve Lübnan'daki Suriyeli göçmenler arasındaki istikrarsızlık duygusunun ana faktörleri olarak belirginleşmektedir.

Anket sonuçlarına göre, Türkiye ve Lübnan'daki yerinden edilmiş Suriyelilerin karşılaştığı başlıca tehditler şunlardır: ayrımcılık ve taciz (30%), zorla geri dönüş (29%), uzun vadeli yasal statü eksikliği (16%) ve genel olarak belirsiz bir gelecek (12%). Zorla geri dönüşün halen önemli bir tehdit olduğu açıktır ve göçmenlerin mevcut koşullar altında yerlerine geri dönmeye niyet etmediklerini yansıtmaktadır.

Mevcut konumunuzdaki ana tehditler/zorluklar nelerdir?

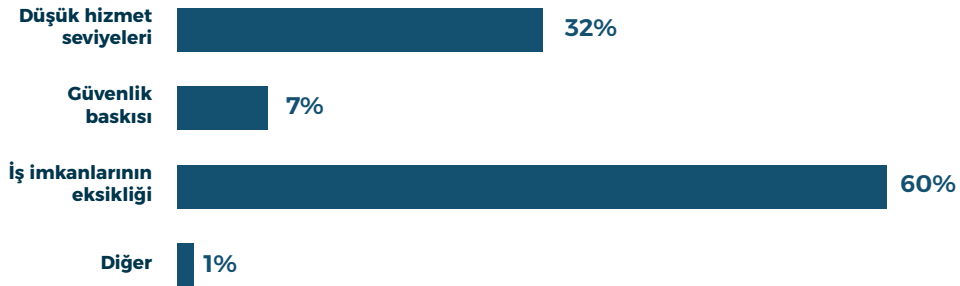
Türkiye ve Lübnan'daki Suriyeli göçmenlerin mevcut koşullarında görmek istedikleri üç temel değişiklik şunlardır: nefret söylemi ve ayrımcılığa karşı mücadele (36%), zorla geri dönüşe karşı uluslararası güvenceler (37%), hukuki belgeleri almak için destek ve tesisler (26%). Göçmenlerin mevcut yerlerinde istikrar ve net bir yasal statü aradığı açıktır, ancak aynı zamanda zorla geri dönüşün engelleneceğine dair güvencelere de ihtiyaç duymaktadırlar.

Diğer yandan, anket, Kuzey Suriye'deki yerinden edilmiş Suriyelilerin karşılaştığı tamamen farklı türden zorlukları göstermektedir. Bu zorlukların çoğu, hizmetler ve iş imkanları açısından yaşam koşulları hakkındadır.

Kuzeybatı ve Kuzeydoğu Suriye'deki yerinden edilmiş Suriyelilerin karşılaştığı başlıca tehditler ve zorluklar şunlardır: iş imkanlarının eksikliği (60%), kötü hizmetler (32%) ve güvenlik koşulları (7%).

Mevcut konumunuzdaki ana tehditler/zorluklar nelerdir?

Kuzey Suriye'den yeni göç dalgalarını önlemenin temel meselesi, yaşam koşullarını ve altyapıyı iyileştirmektir. Aynı zamanda, Türkiye ve Lübnan'daki Suriyeli mültecilere yönelik hedeflenen ayrımcılığı acilen ele almak ve onları sürekli zorla geri dönme tehdidinden korumak zorunludur. Kuzey Suriye veya Türkiye ve Lübnan'dan yeni göç dalgalarının en muhtemel hedefi Avrupa olacaktır.

Bu ankette belirlenen zorluklar ve tehditlere dayanarak, yerinden edilmiş Suriyelilerden aşağıda zikredilen gelişme taleplerinin olması mantıklıdır. Bu talepler, mevcut konumlarına göre belirgin farklılıklar göstermektedir.

Kuzey Suriye'de, başlıca odak noktası yaşam koşulları, istihdam olanakları ve eğitimidir. Kuzeybatı ve Kuzeydoğu Suriye'deki yerinden edilmiş Suriyelilerin görmek istedikleri üç temel değişiklik şunlardır: yaşam koşullarının iyileştirilmesi (66%), hizmetlerin ve eğitimin iyileştirilmesi (19%), sıkı emniyetin azaltılması ve askeri operasyonlara son verilmesi (15%). Bu durum, Kuzey Suriye'de yürütülen insani ve sosyal kalkınma projelerinin altyapıyı hedef alması gerektiğini ve acil duruma odaklanan tepkisel yardım politikaları yerine sürdürülebilirlik gözetilerek planlanması gerektiğini doğrulamaktadır. Kuzey Suriye, gerçek bir iyileşme ve yeniden inşa programlarına ihtiyaç duymakta olup, buna paralel olarak, alandaki fiili otoriteleri hedefleyen iyi yönetim girişimlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu, güç dinamiklerinin ve yabancı müdahalenin içsel dinamiklerini göz önüne alarak mümkün olduğunca yapılmalıdır.

Mevcut lokasyonunuzda ihtiyaç duyulan temel değişiklikler nelerdir?

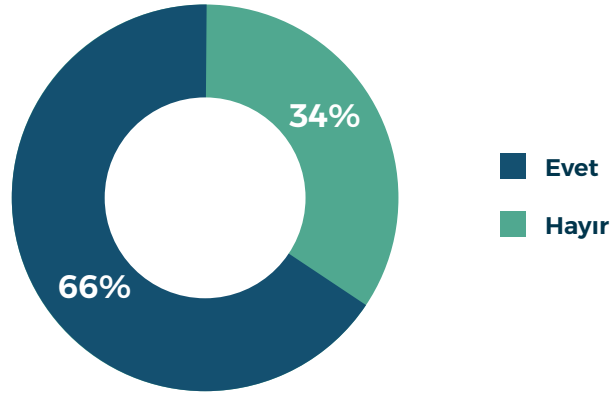

Bu talepler, bu ülkelerin iç politikalarının Suriyeli göçmenlere minimum düzeyde koruma ve refah sağlama konusundaki açık bir başarısızlığını yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda BM programlarının ve çabalarının 12 yıldan fazla süren çatışma sonrasında bu iki ülkedeki yaklaşık 5 milyon göçmenin temel hakları ve ihtiyaçlarını ele almasındaki başarısızlığını ve eksikliğini de göstermektedir.

Yerinden edilmiş Suriyelilerin, Suriye'de ya da komşu ülkelerde olsun, karşılaştıkları zorlukların ve iyileştirme taleplerinin doğası, neden çoğunluğun mevcut yerlerinde istikrarlı hissetmediklerine dair mükemmel bir açıklama sunmaktadır. Bu, zamanında, sistemli ve sürdürülebilir bir şekilde ele alınmazsa, yeni göç dalgalarına veya sosyal huzursuzluklara neden olabilecek türden sorunlardır.

Önceki bahsedilen durumlar, yerinden edilmiş Suriyelilerin "geri dönüş sorusu"na verdiği tepkiyi açıklamaktadır. Çatışmanın üzerinden on iki yıldan fazla bir süre geçmiş olmasına rağmen, ankete katılan yerinden edilmiş Suriyelilerin %66'sı, uygun koşullar ve durumlar sağlandığında orijinal bölgelerine geri dönmeye istekli olduklarını göstermiştir.

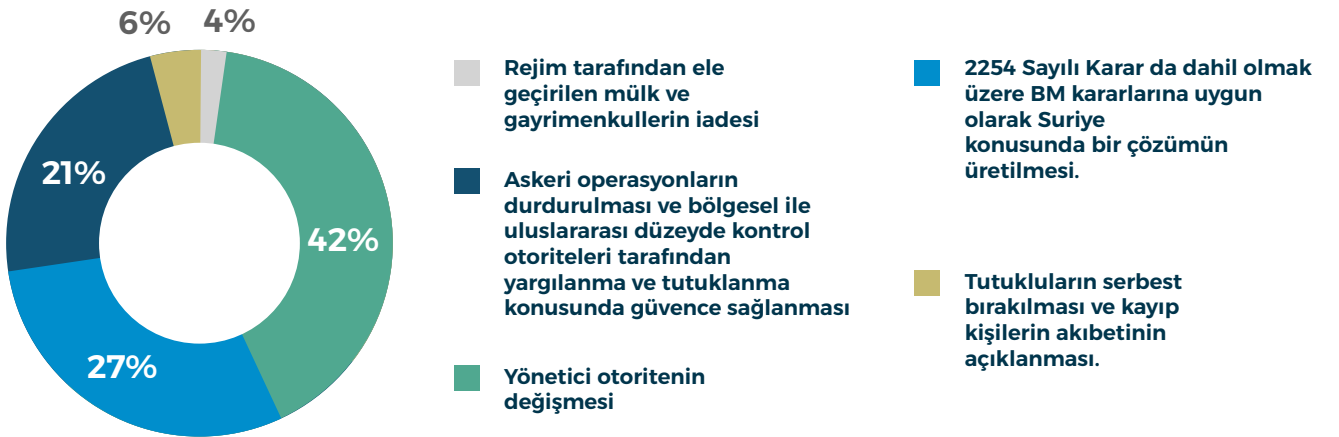
Koşullar uygunsa Suriye'deki asıl ikametgahınıza dönmek ister misiniz?

Orijinal bölgelerinde görmek istedikleri en önemli değişikliklere dair sorulduğunda, taleplerin genel olarak %90'ı, memleketlerindeki güvenlik ve siyasi durum ile bağlantılı olduğu görülmüştür.

Katılımcıların %42'si, orijinal bölgelerini kontrol eden mevcut otoritelerde değişiklik talep ederken, %27'si, tüm ülke için sürdürülebilir ve kapsamlı bir siyasi çözüm olarak BM Güvenlik Konseyi'nin 2254 sayılı kararının uygulanmasını talep etmiştir. %21'i ise, orijinal bölgelerini kontrol eden otoritelerin güvenlik politikalarına ve uygulamalarına odaklanmıştır.

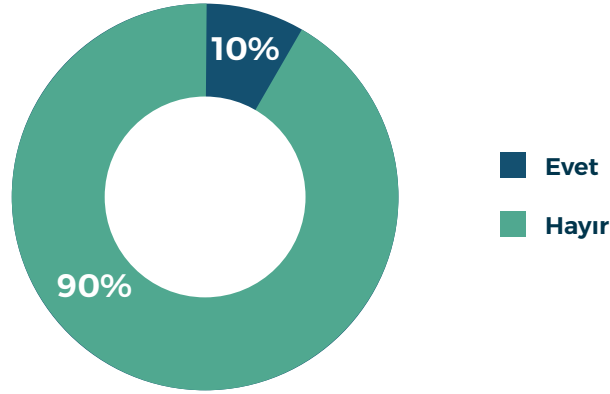
Orijinal yerinize dönmek için ihtiyacınız olan temel koşullar nelerdir?

Normalleşme ve geri dönüş: tehditler ve engeller

Bu araştırmanın temel sorusunu ele alırken, ankete katılan yerinden edilmiş Suriyelilerin sarsıcı bir biçimde %90'ı, Suriye'ye dönüş kararlarının rejimle normalleşmeden etkilenmeyeceğini doğrulamıştır.

Rejimle normalleşme geri dönüş kararınızı değiştirir mi?

Ve şu ana kadar gerçekleşen tek resmi normalleşme, özellikle bazı Arap ülkeleri öncülüğünde bölgesel bir normalleşmedir; bu nedenle ankete katılan yerinden edilmiş Suriyelilere, "bölgesel" bir normalleşmenin evlerine dönme kararlarını etkileyip etkilemeyeceği sorulmuştur.

Yaklaşık olarak %92'si, bölgesel bir normalleşme gerçekleşse dahi mevcut rejim hala iktidarda kalırsa geri dönme fikrini kesin bir şekilde reddetmiştir. Ankete katılan yerinden edilmiş Suriyelilerin evlerine geri dönmek için talep ettikleri üç ana koşul şunlardır: yönetim otoritelerinde değişiklik (%42), BM Güvenlik Konseyi'nin 2254 sayılı kararına uygun siyasi bir çözüm (%27), yönetici otoriteler tarafından tutuklanmama için uluslararası ve bölgesel güvenceler (%21).

Bu yanıt, komşu ülkelerdeki Suriyeli mülteciler ile ülke içinde yerinden edilmiş kişiler arasında farklılık göstermiştir. Türkiye ve Lübnan'daki Suriyeli mültecilerin %89'u, bölgesel bir normalleşme durumunda geri dönme fikrini reddettiklerini belirtirken, ankete katılan ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin şaşırtıcı bir %98'i, bölgesel normalleşme gerçekleşirse geri dönme fikrini reddettiklerini ifade etmiştir.

Her iki yüzdenin de çok yüksek olması, yerinden edilme sorunu açısından bakılınca normalleşme için herhangi bir akla uygun gerekçeyi çürütmektedir. Buna rağmen, göçmenlerle ülke içinde yerinden edilmiş kişiler arasındaki yaklaşık %10'luk farkın nedenini anlamak önem arz etmektedir.

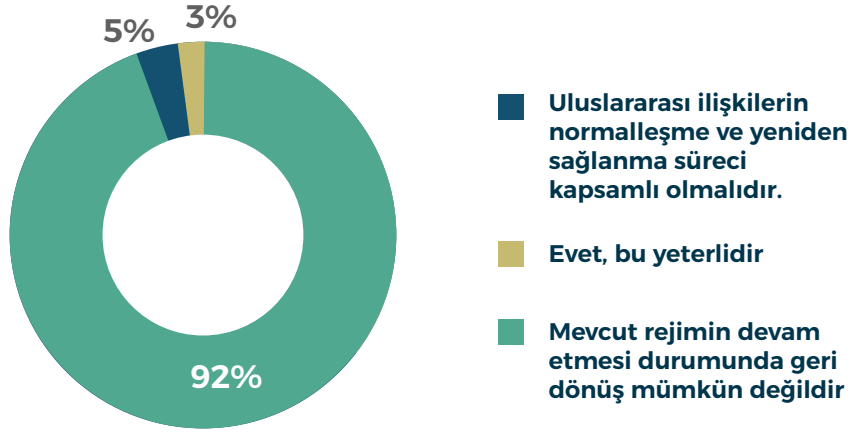
Güvenlik endişeleri ve tutuklanma ile işkence korkusu hem göçmenler hem de ülke içinde yerinden edilmiş kişiler için eşit derecede yaygınken, geri dönüş sorusuyla ilgili cevaplardaki bu farklılık için iki ana neden vardır:

- Ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin karşılaştığı temel zorluk, ekonomik niteliktedir. Rejim bölgelerine geri dönmek, bu gibi bir sorunu çözmeyecektir ve normalleşmenin, rejim kontrolündeki alanlar dahil olmak üzere genel olarak Suriye'deki yaşam koşullarını iyileştirmesi muhtemel değildir.
- Diğer yandan, Türkiye ve Lübnan'daki göçmenler için temel zorluk, mevcut yasal statüleridir ve ayrımcılık ile ırkçı saldırı dalgasıdır, ki bu durum Suriye'de var olmasa bile farklı bir türde ayrımcılıkla karşılaşılacaktır.

Bölgesel normalleşmenin neden yeterli olmadığına dair daha detaylı sorulduğunda, güvenlik sorunlarının yerinden edilmiş Suriyelilerin endişelerinin hala merkezinde olduğu açık hale gelmiştir. Anket katılımcılarının %48'i, Suriye rejiminin normalleşmenin bir parçası olarak yapabileceği vaatlere güvenmediklerini ifade ederken, katılımcıların %32'si ise geri dönüş durumunda güvenlik cezalarından korktuklarını yinelemiştir.

Ankete katılan Suriyelilerin yarısından fazlasının (%52) gözünde, bölgesel normalleşmenin en büyük tehdidi, Suriye'de gerçek bir değişiklik veya siyasi geçiş olasılığını öldürecek olmasıdır. Suriyeliler, normalleşmeyi tutsakların geleceğine büyük bir tehdit olarak görmektedir. Katılımcıların %18'i, normalleşmenin tutsakların ve kayıp kişilerin kaderinin açıklanmasını engelleyeceği gerçeğine dikkat çekmiştir.

Bölgesel normalleşme tek başına geri dönmeniz için yeterli mi?

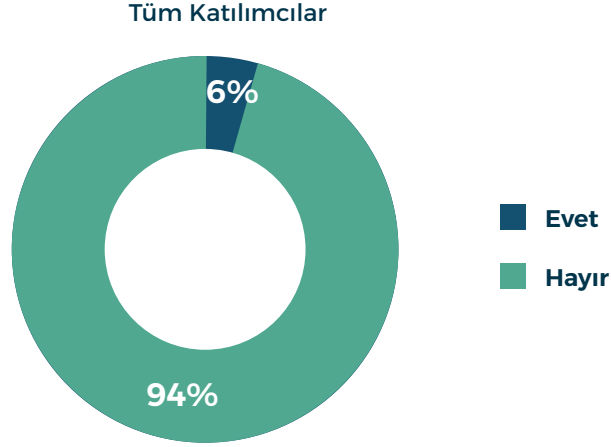

Tutsakların durumu, geri dönüş konusunu tartışırken yerinden edilmiş Suriyeliler için önemli bir engel olmuştur ve bu, geçtiğimiz birkaç yılda birçok SACD raporunda gösterilmiştir.

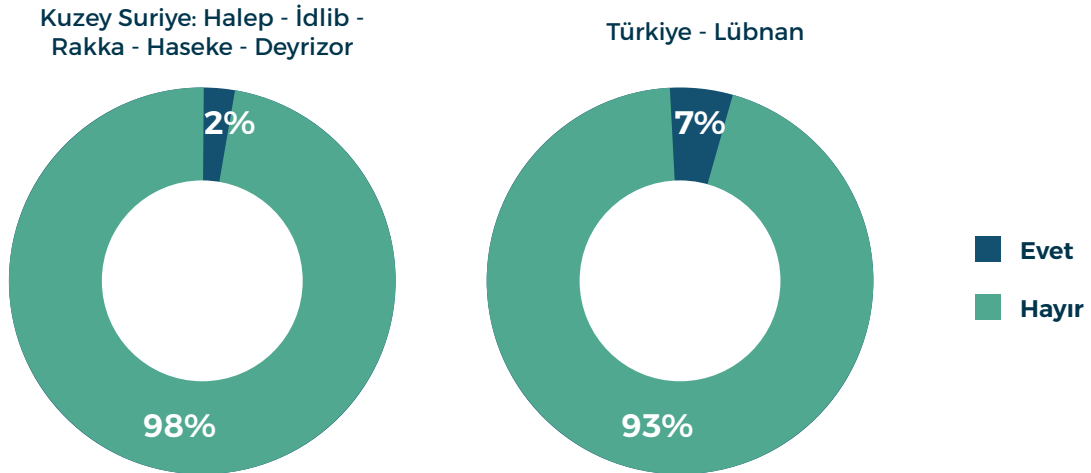
Ayrıca; danışılan Suriyelilerin toplam %91'i, normalleşmenin yerinden edilmiş Suriyelilere herhangi bir gerçek kazanç veya fayda getirmeyeceğine inanmaktadır, %45'i ise yalnızca Suriye rejiminin bu normalleşmeden faydalanacağını düşünmektedir.

Yerinden edilmiş Suriyelilere, rejimle tam bir normalleşme durumunda (sadece bölgesel değil) geri dönme durumları sorulduğunda, genel cevapların %94'ü, katılımcıların Suriye'ye geri dönmeyeceklerini göstermiştir. Siyasi sürecin açıkça felç olması ve normalleşme konusunda çıkacak olan tartışmaların etkisiyle, ankete katılan Suriyelilerin yaklaşık %93'ü, evlerine geri dönmek için herhangi bir çaba göstermeyi bırakmıştır.

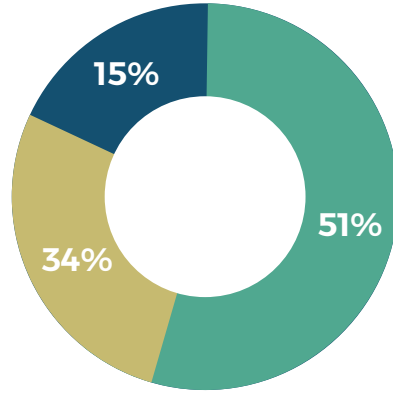
Tam normalleşme gerçekleşirse geri dönecek misiniz?

Suriyelilerin bölgesel bir normalleşme durumunda geri dönecek olup olmadıkları sorusunda olduğu gibi, yerinden edilmiş Suriyelilerin geri dönmeyi reddeden yüzdesinde de yerinden edilme alanlarına bağlı olarak hafif bir değişiklik görülmüştür. Türkiye ve Lübnan'daki mültecilerin yaklaşık %93'ü, tam bir normalleşme durumunda geri dönmeye karşı olumsuz bir tavır sergilerken, yerinden edilmiş kişilerin %98'i aynı duyguyu yinelemiştir.

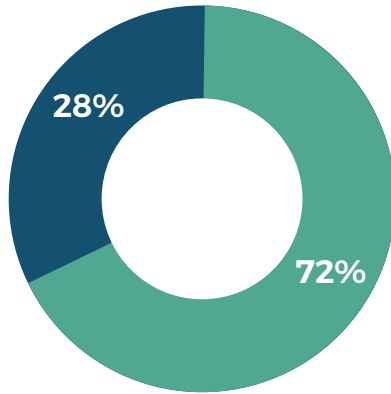
Tam bir normalleşme durumunda Suriye'ye geri dönmeme niyetini ifade eden katılımcılara, böyle bir olayın meydana gelmesi durumunda niyetleri sorulduğunda, %51'i yerinde kalmayı düşündüklerini belirtirken, %34'ü yeni bir yer, muhtemelen üçüncü bir ülke, bulma arzularını dile getirmiştir.

- Henüz karar vermedim
- Bulunduğum yerde kalacağım
- Farklı bir yere gideceğim

Normalleşme, Siyasi Çözüm Umutlarının Sonuna İşaret etmektedir

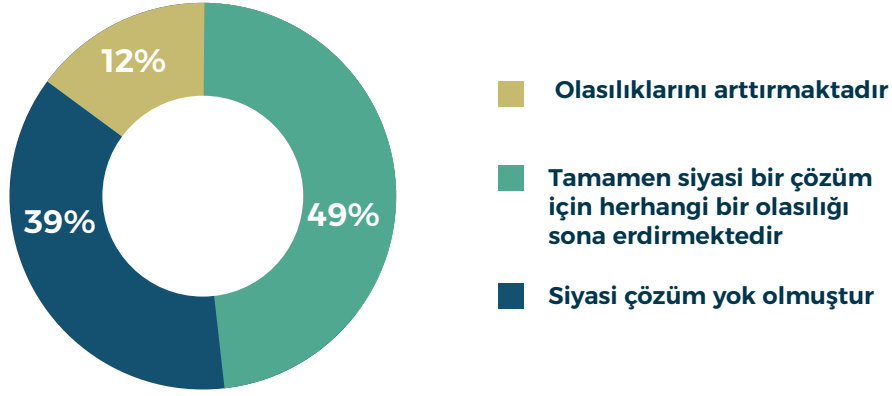
Suriye'nin ana devlet paydaşları arasındaki genel uzlaşma, ülkenin geleceğinin yalnızca siyasi bir çözümle belirlenebileceği yönündedir, ancak bu konuda son birkaç yılda çok az ilerleme kaydedilmiş olup, Suriyeliler arasında genel bir siyasi durgunluk ve umutsuzluk hissi hakimdir. Danışılan yerinden edilmiş Suriyelilerin %72'si, siyasi bir çözümün asla uygulanmayacağına inanırken, geri kalanlar halen siyasi süreci tek ilerleme yolu olarak görmektedir.

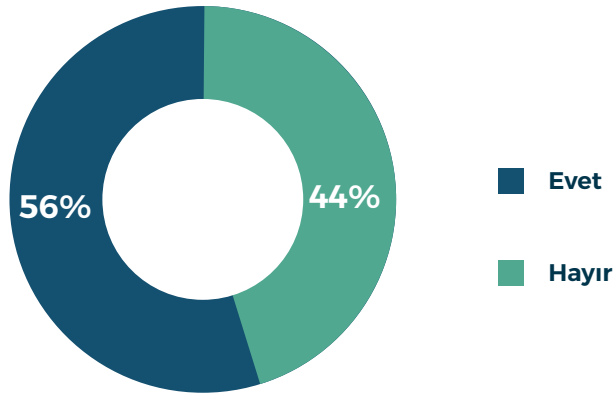
- Evet, bu tek yoldur
- Hayır, siyasi çözüm asla gerçekleşemez

Ayrıca, normalleşmenin şu anda durmuş olan siyasi süreci canlandırma şanslarını ve gelecekte herhangi bir siyasi çözüm olasılığını etkili bir şekilde sona erdireceği, Suriyeliler arasında genel bir izlenimdir. Siyasi sürecin zaten öldüğünü ve herhangi bir çözüm umudunun olmadığını düşünen %39'u ile birlikte danışılan Suriyelilerin yaklaşık yarısı, normalleşmenin siyasi çözümün sonu anlamına geldiğini düşünmektedir. Katılımcıların yalnızca %12'si, normalleşmenin bir siyasi çözüm elde etme şanslarını artırabileceğini düşünmektedir. Yine de, danışılan Suriyelilerin çoğunluğunun siyasi süreç konusundaki negatif görüşüne rağmen, katılımcıların %56'sı geri dönmeleri için siyasi bir çözümün uygulanmasını bir ön koşul olarak görmektedir.

Normalleşme Suriye'de gelecekteki herhangi bir siyasi çözümü nasıl etkileyecek?

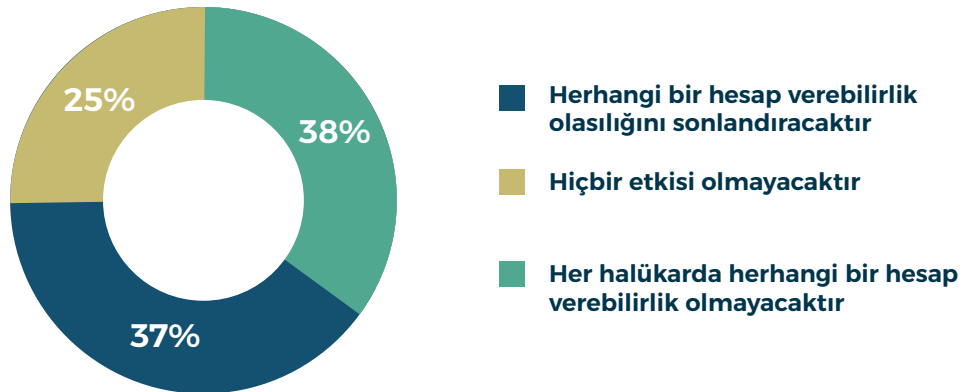
Geri dönüş için siyasi çözüm şart mı?

Yerinden edilmiş Suriyelilerin normalleşme konusundaki herhangi bir konuşmaya karşı güvenlerini sarsan en önemli temel sorunlardan birisi, Suriye rejiminin ellerinde kendilerine veya yakınlarına uygulanan sistematik insan hakları ihlalleri ve bu ihlallere karşı hesap verme eksikliğidir.

Suriyeliler arasında, kendilerine karşı işlenen suçlar için hesap verebilirliğin Suriye'de asla gerçekleşmeyeceğine dair yaygın bir his mevcuttur. Ankete katılan katılımcıların %37'si, herhangi bir normalleşmenin hesap verebilirlik şansının sonu anlamına geldiğine inanırken, ek olarak %38'i, normalleşme sürecine bakılmaksızın herhangi bir hesap verebilirliğin olmayacağını düşünmektedir. Bu, Suriyelilerin %75'inin, bölgesel veya küresel normalleşme olup olmamasına bakılmaksızın ülkelerinde herhangi bir hesap verebilirliğin olmayacağına inandığı anlamına gelmektedir.

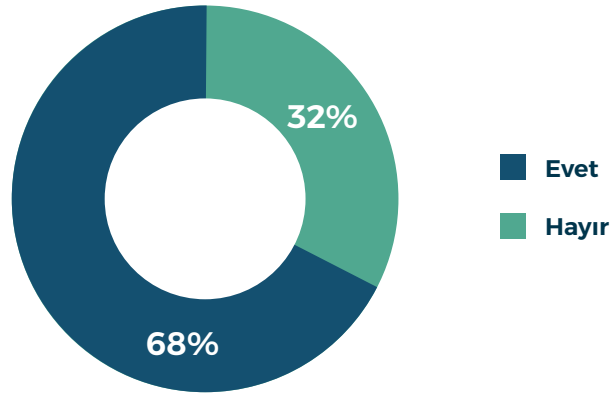
Normalleşme hesap verebilirliği nasıl etkileyecek?

SACD'nin önceki raporları ve anketlere dayanarak, yerinden edilmiş Suriyelilerin dönüş için talep ettikleri başlıca koşullardan biri her zaman hesap verebilirlik olmuştur. Çünkü bu, gelecekte Suriye vatandaşlarına karşı insan hakları ihlali işleyenler için cezasızlığın sona erecek olup olmadığının ve kurallara dayalı bir toplum için umut olup olmayacağını net bir işareti olacaktır.

Benzer bir şekilde ve paralel bir mantıkla, anket katılımcılarının yaklaşık üçte ikisi (%68), geri dönmeleri için tutsakların serbest bırakılmasını ve zorla ortadan kaybolan kişilerin kaderinin açıklanmasını temel bir ön koşul olarak talep etmektedir. Yerinden edilmiş kişilerin büyük çoğunluğu, kendilerini mevcut tutsaklarla benzer veya aynı hukuki durumda görmektedir ve geri dönmenin muhtemelen onların da tutuklanmasına neden olacağına inanmaktadır.

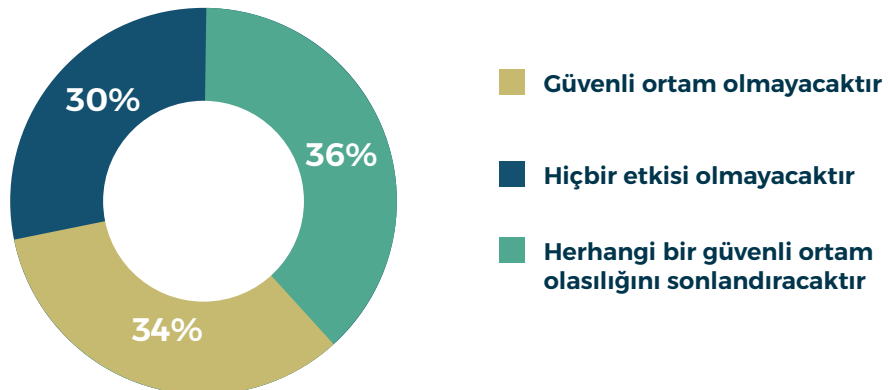
Tutukluların serbest bırakılması, kayıp ve kaybedilenlerin akıbetinin açıklanması geri dönüş için bir ön koşul mu sayılıyor?

Suriyeliler için Suriye'de güvenli bir ortamın uygulanması bağlamında normalleşmeyi tartışırken, hesap verebilirlik konusunda elde edilenlere benzer bir cevap dağılımı görülmüştür. %34'ü normalleşmenin güvenli bir ortam umudunun neredeyse sonu anlamına geldiğine inanırken, ek olarak %36'sı herhangi bir durumda asla güvenli bir ortam olmayacağını düşünmektedir.

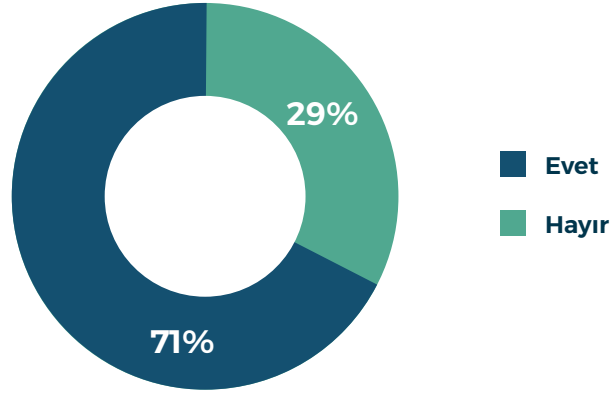
Kalan katılımcılar ise (%30'u), normalleşmenin güvenli bir ortamın uygulanmasına hiçbir etkisi olmayacağını düşünmektedir. Ancak bu katılımcılarla yapılan daha detaylı görüşmeler, çoğunluğun -mevcut durumlar ve siyasi sürecin geçmişini dikkate alarak- güvenli bir ortamın uygulanması konusunda herhangi bir başarı şansı görmediklerini ortaya koymuştur.

Normalleşme güvenli bir ortama ulaşmayı nasıl etkileyecek?

Ankete katılan yerinden edilmiş Suriyelilerin siyasi çözüme yaklaşımıyla benzer bir şekilde (yani, çoğunluğun böyle bir çözümün asla gerçekleşmeyeceğine inanması ancak halen geri dönüşün bir ön koşulu olarak ısrar etmesi), güvenli ortam durumunda %71'i, şu an için ne kadar olası görünmese de bunun geri dönüşleri için hayati bir ön koşul olduğunu düşünmektedir.

Güvenli ortam geri dönüş için bir ön koşul mudur?

Katılımcılara uluslararası toplum ve Suriye'deki ana paydaşlardan başlıca talepleri sorulduğunda, taleplerin büyük çoğunluğu, Suriye'de yeni bir siyasi ve güvenlik gerçeğine ihtiyaç duyulduğu noktasından kaynaklanmaktadır. Katılımcıların %37'si, uluslararası toplumun BMGK kararlarına uygun bir siyasi çözümü zorlamasını talep ederken, taleplerin %34'ü hesap verebilirlik üzerinde odaklanmıştır. Dikkate değer bir %28'i, zorla geri dönüş konusundaki endişelerini ifade etmiştir ve bunu durdurmak ve önlemek için uluslararası toplum tarafından alınacak önlemleri talep etmiştir.

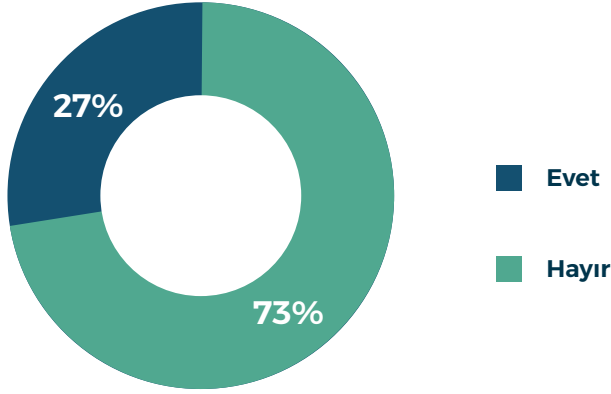
Uluslararası toplumdan ne gibi talepleriniz var?

Anket, BM Özel Elçi Ofisi'nin (BM ÖEO) anlattısında merkezi bir konu haline gelen "Adım Adım" girişimini de ele almıştır.

Ankete katılan Suriyelilerin büyük çoğunluğunun (%73), girişimin ne anlama geldiğini bilmediği ortaya konmuştur. "Adım Adım" girişiminin ne olduğunu bildiğini iddia edenlerin neredeyse %96'sı, bilgilerini takip ettikleri veya iletişim kurdukları farklı siyasi teşkilatlardan edinirken hiçbiri bilgilerini BM ÖEO'nun ilettiğinden elde etmemiştir.

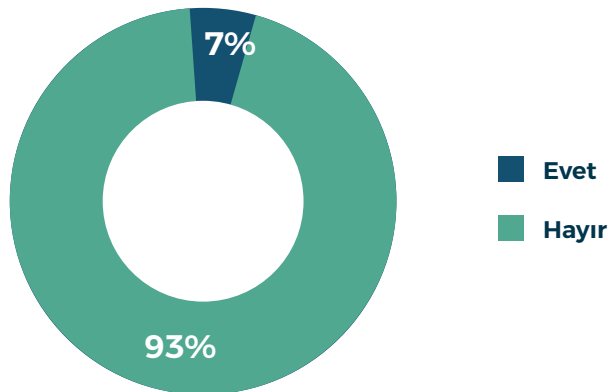
Adım adım" girişiminin anlamını biliyor musunuz?

"Adım Adım" girişimi hakkında bilgi sahibi olduklarını iddia edenlere, bu girişimin etkisi konusunda danışıldığında, katılımcıların %66'sı bu girişimin şu anki Suriye durumu için uygun bir çözüm olmadığına inanırken, %26'sı ise yeterli olmadığına inanmaktadır.

Son olarak, katılımcılara doğrudan Suriye için normalleşmenin iyi olup olmadığı sorulduğunda, katılımcıların %93'ü hayır dedi. Bu yüzde, bu topluluklardaki çaresizlik ve umutsuzluğun düzeyini çok açık bir şekilde göstermektedir ve en önemlisi, yerinden edilmiş Suriyelilerin ihtiyaçlarını ve korkularını ele alacak bir siyasi çözümün uygulanmasında çalışan devlet aktörlerine ve BM ajanslarına duyulan güvensizliği göstermektedir.

Normalleşme Suriye'nin geleceği açısından iyi mi?

Sonuç ve öneriler

On yılı aşkın bir süredir devam eden Suriye'deki çatışma, sayısız faciaya, bölgesel siyasette değişikliklere ve Suriye rejiminin normalleşme çabalarına tanıklık etmiştir. Şubat 2023'te Kuzeybatı Suriye'yi ve Türkiye'nin güneyini sarsan yıkıcı deprem, insani krizi daha da ağırlaştırmıştır ve Suriye rejiminin normalleşmesi etrafındaki tartışmaları hızlandırmıştır. Syrian Association for Citizens' Dignity (SACD) tarafından yapılan bu bilgilendirme, yerinden edilmiş Suriyelilerin normalleşme olasılıkları ve bunun hayatları ve siyasi süreç üzerindeki potansiyel etkileri konusundaki görüşlerini keşfetmeye yöneliktir.

SACD anketinin temel odak noktası, yerinden edilmiş Suriyelilerin normalleşme ve bu sürecin Suriye'ye geri dönmeleri üzerindeki potansiyel etkisi hakkındaki görüşlerini ve duygularını ölçmüştür. Anket sonuçları açık bir tablo ortaya koymuştur: ankete katılan Suriyelilerin ezici bir çoğunluğu, şu anda buldukları yerde yerleşik hissetmemektedir, yetersiz yaşam koşullarını belirtmektedir ve Suriye rejimi yönetimi altına geri dönmeyi düşünmemektedir.

Ankete katılan yerinden edilmiş Suriyelilerin çoğunluğuna göre, Suriye'de güvenli bir ortamın kurulması geri dönüşleri için önemli kabul edilirken, katılımcıların %61'i tutukluların durumunu ele almanın önemini vurgulamıştır. Anket, Suriyelilerin çoğunluğunun siyasi bir çözüme olan inancını yitirmeye başladığına yönelik endişe verici bir eğilimi göstermektedir ve hesap verebilirlik ile tutukluların kaderi konusundaki acil ihtiyacı vurgulamaktadır.

Bu bilgilendirme, SACD'nin dört yılı aşkın bir süre önce yerinden edilmiş Suriyeliler ile anket yapmaya başladığından beri yerinden edilmiş Suriyeliler arasındaki genel istikrarsızlık eksikliğinin en yüksek düzeyde olduğunu endişe verici bir şekilde vurgulamıştır; katılımcıların %85'i mevcut buldukları yerde istikrarsızlık hissini ifade etmiştir. Türkiye ve Lübnan'daki göçmenler için ayrımcılık ve taciz büyük endişe kaynakları iken, Kuzeybatı ve Kuzeydoğu Suriye'deki yerinden edilmiş Suriyelilerin endişelerini ağırlıklı olarak iş imkanlarının eksikliği, yetersiz hizmetler ve güvenlik sorunları oluşturmaktadır.

Anket bulguları, yerinden edilmiş Suriyelilerin zihinlerinde siyasi bir çözümün önemli rolünü vurgulamıştır. Daha da önemlisi, normalleşme çabaları, yerinden edilmiş Suriyelilerin siyasi çözüm ve insan hakları ihlalleri için hesap verebilirlik beklentilerine bir tehdit olarak görülmektedir. Katılımcıların şaşırtıcı bir %90'ı, bölgesel veya uluslararası olsun, normalleşmenin geri dönüş kararlarını etkilemeyeceğini belirtmiştir. Çoğunluk, normalleşmenin Suriye'de gerçek değişimin, tutukluların kaderinin ve güvenli bir ortamın olasılıklarını engelleyeceğine inanmaktadır. Normalleşmeye gelince güvenlik endişeleri, Suriye rejiminin vaatlerine olan güvensizlik ve misilleme korkusu, yerinden edilmiş Suriyelilerin zihinlerinde büyük bir yer kaplamaktadır.

Siyasi bir çözüm, yerinden edilmiş Suriyeliler için hala bir öncelik oluştururken, bunun gerçekleşmesi konusundaki inançları azalmıştır. Katılımcıların neredeyse üçte ikisi, siyasi bir çözümün hiçbir zaman uygulanmayacağından şüphelenmektedir. İlişkilerin normalleştirilmesi, zaten durmuş olan siyasi sürecin potansiyel bir çıkmaz noktasına girmesi olarak görülmektedir ve umutsuzluk duygularını daha da kötüleştirmektedir.

Sonuç olarak, Syrian Association for Citizens' Dignity derneği tarafından yapılan bilgilendirme, yerinden edilmiş Suriyelilerin adalet, güvenlik ve siyasi bir çözüm arayışındaki direncini ve kararlılığını ortaya koymuştur. Normalleşme çabaları, yerinden edilmiş Suriyelilerin mevcut rejim tarafından yönetilen bir Suriye'ye dönme konusundaki duruşlarını etkilemekte başarısız olmuştur. Bunun yerine, geri dönüşlerinin bir ön koşulu olarak güvenli bir ortam, geçmiş vahşetler için hesap verebilirlik ve kapsamlı bir siyasi çözümü vurgulamıştır.

Bu bilgilendirme, Suriye'nin geleceğine ilişkin tartışmaların merkezinde, yerinden edilmiş 13 milyonu aşkın Suriyelinin sesi ve endişesinin yer alması gerektiğinin güçlü bir hatırlatıcısıdır. Uluslararası toplum, bölgesel aktörler ve Suriyeli paydaşlar, çözüme ve yerinden edilmiş Suriyelilerin vatanlarına dönüşüne doğru karmaşık yolda, bu adalet ve güvenlik çağrılarını önemsemelidir.

Uluslararası aktörler için

öneriler

Suriye krizine ve özellikle mülteci sorununa çözüm olarak Esad rejimi ile normalleşme fikrine karşı açık ve kesin bir reddi ifade etmek önemlidir. Bu yaklaşım, istikrarsızlık ve göçün artmasına neden olacaktır. Bu nokta, Suriye meselesinde anahtar role sahip olan batılı ve bölgesel taraflar tarafından dikkate alınmalıdır.

Suriye'de barış ve siyasi geçişin tek yolu olarak BM Güvenlik Konseyi Kararı 2254'ün (ve Suriye ile ilgili diğer kararlar ve düzenlemeler, "Cenevre Bildirisi" gibi, BM Güvenlik Konseyi Kararı 2118 gibi) güçlü ve açık bir şekilde uygulanması. Bu, sadece uluslararası meşruiyeti sağlamakla kalmaz, aynı zamanda Suriye halkını güvende hissettirip siyasi süreçteki başlıca uluslararası garantörlere yeniden güven duymalarını sağlamak için de önemlidir.

Suriye'nin insan hakları ihlalleri konusundaki hesap verebilirliği zayıflatabilecek veya Suriyeli mültecilerin geri dönüşü ve siyasi çözüm düşüncesinden uzaklaştırabilecek, kasıtlı veya kasıtsız olarak, Esad rejimi ile kademeli veya tam normalleşmeye yol açabilecek politik girişimlerden veya bu tür girişimlere katılmaktan kaçınılmalıdır.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarına uygun olarak siyasi girişimleri desteklemek, bu tür girişimlere Suriyeli mültecilerin sesini etkili bir şekilde dahil etmenin ve siyasi sürecin bir parçası olarak çalışmanın önemini vurgulamak.

İnsani yardımların siyasallaştırılmamasına öncelik verilmek, Suriye içindeki yerinden edilmiş (ÜİYOK) kişilere ve ülke dışındaki mültecilere doğrudan destek sağlama odaklanmak. Ayrıca, insani yardım veya erken iyileşme programlarının dolaylı olarak Esad rejimiyle normalleşmeye yol açmasını önlemek.

Kuzeybatı ve Kuzeydoğu Suriye'deki mevcut etkileşimli insani yardım modelini, daha çok sürdürülebilirliğe odaklanan programlara dönüştürmek, yaşam koşullarında uzun vadeli iyileştirmeler sağlamak ve gelecekteki Suriyeli mülteci komşu ülkelere ve Avrupa'ya akınlarını önlemek için önemli bir adım olacaktır.

Kuzeybatı Suriye'de sağlam yönetimi desteklemek amacıyla, seçilmemiş veya yaptırımlara tabi yetkililerle iş birliği yaparak, bölgedeki Suriyelilerin yaşam koşullarını ve güvenliğini iyileştirmeye yönelik projeleri ve programları desteklemek.

Suriyeli mültecilere bölgedeki ve Avrupa'daki destek ve korumayı artırmak, haklarını güvence altına almak ve ihtiyaçlarını karşılamak. Bu, daha fazla mülteci akışını önlemek için önemlidir.

Suriye rejimine yönelik hedefli yaptırımların sürdürülmesi ve insan hakları ihlalleri yapan herhangi bir fiiliyete dahil olmuş yetkililere genişletilmesi önemlidir. Bu yaptırımlar, insan hakları ihlallerinin sorumlularıyla ilgili büyük ilerlemeler kaydedilene ve tüm tarafların politik sürece etkili bir şekilde katılımıyla tüm Suriyeliler için güvenli bir ortam sağlanana kadar devam etmeli ve uygulanmalıdır.

Suriyeli mültecilerle ilgili uluslararası hukuki prensiplere sıkı sıkıya bağlı kalmak, özellikle komşu ülkelerde ve özellikle Lübnan'da zorla geri göndermeyi önlemek, aynı zamanda bazı Avrupa ülkelerinde Suriye'nin belirli bölgelerini güvenli olarak kabul etme eğiliminde olan tehlikeli adımlar atılmasını engellemek önemlidir.

Yerinden edilmiş Suriyelileri ve Suriye sivil toplumunu içeren siyasi süreçte kapsamlı Suriye diyalogunu desteklemek.

VOKAL
Vatandaşlık Onuru
VE HAKLARI DERNEĞİ

“Onurlu Dönüş ve Siyasi Sürecin Ölümü”

Yerinden Edilmiş Suriyelilerin
Suriye Rejiminin Normalleşmesi
hakkındaki Görüşleri

